

Opinia o programie nauczania języka polskiego *Świat do przeczytania* autorstwa Ewy Jaskółowej

Program nauczania języka polskiego *Świat do przeczytania* jest przeznaczony dla IV etapu edukacyjnego i obejmuje zarówno podstawowy, jak i rozszerzony zakres kształcenia. Struktura programu jest zgodna z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 roku w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. nr 89, poz. 730). Program zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania, treści kształcenia odwołujące się do Podstawy programowej kształcenia ogólnego, procedury osiągania celów w zakresie kształcenia i wychowania, opis założonych osiągnięć uczniów oraz propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć uczniów.

Autorka programu zadbała także o to, by zaprezentować nauczycielom wybierającym jej program założenia ogólne, którym podporządkowała swój pomysł na realizację nowej podstawy programowej. Ta część dokumentu jest szczególnie istotna z punktu widzenia potencjalnych realizatorów, ponieważ przedstawiono w niej „filozofię” programu. Dla organizacji procesu kształcenia, ale i dla procesu wychowania ważny wydaje się fakt, że pomysł programu został oparty na antropologicznej koncepcji kształcenia, której nadrzędnym celem jest takie organizowanie edukacji, by jej efektem było przygotowanie ucznia do rozumienia samego siebie, innych ludzi i otaczającego świata.

Cenną sugestią metodyczną, sformułowaną przez autorkę we wstępie do programu i wielokrotnie powtarzaną w kolejnych jego częściach, jest zwrócenie uwagi na znaczenie umiejętności interpretacji różnorodnych tekstów kultury. Ewa Jaskółowa proponuje, by w kształceniu tej umiejętności nauczyciele wykorzystywali różnorodne koncepcje interpretacyjne, by pokazywali uczniom różne podejścia do tekstu, skłaniali ich do indywidualnych odczytań, ale jednocześnie uczyli respektowania zasady, że każda interpretacja musi znaleźć logiczne uzasadnienie w tekście. Takie podejście do kształcenia stawia ucznia w centrum procesu nauczania, pozwala, by wykorzystywał dotychczasową wiedzę i indywidualne doświadczenia do samodzielnego badania

tekstów. Uczy go prezentowania własnego stanowiska, ale jednocześnie zachęca do rozumienia poglądów innych i dyskusowania z nimi. Jest też okazją do uświadomienia uczniom, że tekst nie istnieje bez odbiorcy, który dzięki swojemu udziałowi w jego odczytywaniu staje się istotnym elementem procesu historycznoliterackiego.

Walorem programu jest założenie, że poznawanie przez uczniów procesów historycznoliterackich ma się odbywać przez analizę i interpretację tekstów. Badanie tekstów, odkrywanie ich problematyki, porównywanie, nazywanie wartości, emocji, przeżyć w nich zawartych, ma doprowadzić ucznia do wiedzy o kontekstach, w których teksty powstawały. To nowatorskie podejście do kształcenia literackiego służyć ma nie tylko aktywnemu uczestnictwu uczniów w zdobywaniu wiedzy historycznoliterackiej, lecz także pozwoli im zyskać świadomość, że za każdym tekstem literackim stoi człowiek – jego istotne problemy, rozterki i poszukiwania. Tak zorganizowany proces poznawczy da też uczniom możliwość samodzielnej oceny, czy wartości, zjawiska, problemy, doświadczenia, jakie prezentuje tekst, są wciąż aktualne, czy też mają wartość jedynie historyczną.

Na uwagę zasługuje również przedstawiona w programie koncepcja kształcenia językowego. Autorka proponuje ścisłą integrację zagadnień literackich i językowych. Taka metoda nauczania wydaje się szczególnie cenna, ponieważ pozwala uczniowi zyskać świadomość, iż język jest narzędziem, za pomocą którego wyrażamy siebie. Obserwowanie języka jako tworzywa literackiego, badanie zmian, jakie w nim zachodziły, refleksja nad rolą środków językowych w tekście – to wszystko ma prowadzić ucznia do możliwie pełnego odczytania tekstu. Ma być też wzorcem, na podstawie którego uczeń będzie budował własne wypowiedzi, nauczy się skutecznego komunikowania w zależności od sytuacji komunikacyjnej, adresata wypowiedzi czy funkcji, jaką ma pełnić stworzony przez niego tekst.

Zaletą programu jest nie tylko jego interesująca koncepcja, program ma również przejrzystą i czytelną strukturę. Poszczególne jego części tworzą spójną całość merytoryczną i metodyczną. Cele wychowania powiązano w nim z celami kształcenia. Te pierwsze autorka sformułowała jako istotne kierunki działań nauczyciela, który dzięki swojej postawie ma zapewnić uczniom warunki do samodzielnych poszukiwań i badań, aktywnego zdobywania wiedzy i umiejętności,

poznawania literatury, a w konsekwencji także – różnych systemów wartości, rozwiązywania problemów egzystencjalnych, stawiania pytań i poszukiwania odpowiedzi, które w przyszłości pozwolą mu podejmować samodzielne decyzje i ułatwią życiowe wybory.

Cele kształcenia podano w układzie, który proponuje podstawa programowa i sformułowano jako główne kierunki działań ucznia, co powinno ułatwić nauczycielowi ich rozwinięcie w wymagania edukacyjne będące podstawą oceniania.

Budowaniu wymagań edukacyjnych na poszczególne stopnie szkolne mogą też posłużyć treści kształcenia, które autorka podzieliła na klasy i podała jako „terminy, pojęcia i umiejętności” właściwe obszarom wymagań ogólnych z podstawy programowej. W treściach kształcenia wyraźnie oddzielono zakres podstawowy i zakres rozszerzony kształcenia. Podobny podział Ewa Jaskółowa zastosowała, prezentując propozycje lektur, które mają być omawiane w poszczególnych klasach. Na uwagę zasługuje fakt, iż autorka, dając własną propozycję lektur, zaznaczyła, że nauczyciel może wybrać inne pozycje niż zaproponowane w programie, wyjątek stanowią te oznaczone gwiazdką jako obowiązkowe (wynika to z zapisów podstawy programowej). Program nie ogranicza więc nauczyciela, przeciwnie – pozwala mu decydować o istotnych kwestiach dotyczących treści nauczania oraz daje możliwość dostosowania ich do zasobów szkoły, w której ów program będzie realizowany.

Ważny element programu stanowi rozdział *Procedury osiągania celów w zakresie kształcenia i wychowania*. Autorka pokazuje w nim związki programu *Świat do przeczytania* z podręcznikiem o tym samym tytule, wskazując, że jest on ważnym narzędziem do realizacji założeń programowych i został skomponowany w taki sposób, by z jego pomocą możliwa była realizacja celów kształcenia opisanych w programie. Rozdział ten zawiera też ważne wskazówki metodyczne dotyczące omawiania tekstów oraz aktywizowania uczniów do pracy nad tekstem. Nauczyciel znajdzie tam również rozwinięcie założeń programu, o których pisano już w pierwszej części niniejszej opinii. Wszystko to sprawia, że ta część programu może posłużyć nauczycielowi jako swoisty miniporadnik, pokazujący, w jaki sposób skutecznie zorganizować pracę z uczniami na lekcjach języka polskiego.

Podobnie praktyczny wymiar ma ostatnia część programu, poświęcona ocenianiu. Autorka zachęca do stosowania elementów oceniania kształtującego. Przedstawia obszary uczniowskiej aktywności, które powinny podlegać ocenie. Sugeruje, na co należy zwrócić uwagę, formułując oceny, a także, w jaki sposób sprawdzać i oceniać dłuższe wypowiedzi pisemne uczniów. Ważną wskazówką dla nauczycieli, którzy będą budować wymagania edukacyjne, jest również ogólna sugestia autorki, jakich kompetencji, postaw i zachowań należy oczekiwać od uczniów uzyskujących poszczególne oceny szkolne.

Program nauczania *Świat do przeczytania* podobnie jak wiele innych programów pozwala zrealizować podstawę programową, a tym samym skutecznie przygotować uczniów do egzaminu maturalnego. **Wraz z towarzyszącym mu podręcznikiem wyróżnia się jednak znacząco spośród innych wydawniczych propozycji.** Prezentuje oryginalną koncepcję kształcenia, ma nowatorskie podejście do organizacji polonistycznego procesu dydaktycznego. Przetwarza założenia podstawy programowej w sposób zarazem precyzyjny i twórczy. Jest propozycją dla nauczycieli, którzy są gotowi wspólnie z uczniami „czytać świat”, którzy nie boją się występować w roli przewodnika, rezygnując z roli wszechwiedzącego mentora. *Świat do przeczytania* to program dający i nauczycielom, i uczniom szansę twórczej realizacji siebie. „Czytając świat” z programem Ewy Jaskółowej i podręcznikiem, którego jest współautorką, stworzymy uczniom możliwość wspólnego pochylenia się nad tym, co nam – nauczycielom pozornie wydaje się znane i oczywiste, a co dla uczniów urodzonych u progu XXI wieku ani znane, ani oczywiste nie jest.

Ilona Lewandowska, nauczyciel konsultant, dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka
Doskonalenia Nauczycieli w Sieradzu